

Ana Acheuleen çalışmaları: Hindistan'da keşfedilen Erken Paleolitğin başlıca iki tipi bulunmaktadır.

Chirki: Bu sit Orta Hindistan'da, Nevesa Nehrinin bir kolu olan Pravara nehrinin kenarında yer alır. G. Corvinus tarafından 1966-1968 yılları arasında incelenmiştir. Nehir boyunca 3 ana dolgu saptanmıştır. Kumlu ve çakıllı olan **1.Tabaka** günümüze aittir ve yeniden çalışılmış Paleolitik malzeme ve tarihi dönemlere ait materyal içerir. 8 m. kalınlığında kalkerli çakıllardan oluşan **2.Tabaka** genellikle çört ve kalsedondan yapılmış çok sayıda küçük yongaları ve çekirdekleri içerir. Bunun altında 20-40 cm. kalınlığında olan ve kumlu-çakıllı bir matriks içinde iri kayalar ve yumrulardan oluşan **3. Tabaka** ise gerçek Acheuleen kanıtları içerir. 3. Tabaka Uranyum-thorium (Th230-U234) yaşlandırmasıyla G.Ö. 350.000 yıla tarihlendirilmiştir fakat maksimum bir yaş vermek mümkün değildir. Faunal kanıtlar yeterli değildir. Birkaç örnek Bos namadicus (öküz), Elephas namadicus (fil) ve Bubalus arnee (manda) ana çakıllar içinde bulundu. Fakat bu türlerin süresi net değildir ve onların sınırlı bir biyostratigrafik kullanımı vardır.

2. ve 3. Tabakalardan elde edilen yontmataş buluntu topluluğunun tipolojik görünüşleri, Tablo 9.4 ve 9.5'de özetlenmiştir.

3.Tabakanın yontmataş buluntu topluluğu, levallois teknolojinin yokluğu, yumuşak vurgaçla yongalamanın düşük derecede oluşu, Bhimbetka'daki gibi yongaların yerine yumrulardan yapılan elbaltaları ve çekirdek aletlerin yüksek oranı nedeniyle **Erken Acheuleen** olarak kabul edilmiştir. Çoğu parça heavy-duty tools (ağır iş aletleri) olarak sınıflandırılmıştır. Çok ince işlere uygun yongalanmış küçük parçalar daha nadirdir.

2.Tabakanın yontmataş buluntu topluluğu, elbaltası, nacak ve diğer heavy-duty parçaları hemen hemen hiç içermez. Çoğu küçük yongalardır, sadece birkaçı şekillendirilmiştir.

Bu iki buluntu topluluğu arasındaki farklılıkların ilk açıklaması; 3.Tabaka içinde elbaltaları, nacaklar ve diğer heavy-duty parçalar olan bir Acheuleen topluluk, oysa iki yüzeyli ve Levallois yongalar içermeyen 2.Tabakanın ise **Nevasian** diye bilinen bir Orta Paleolitik endüstri olduğudur. Bununla beraber Mishra, Chirki'de kırılğan, hava, güneş, rüzgâr veya yağmur ile yıpranmış olan bazaltı (2.tabakadan bulunan kalsedon ve küçük çört yongalara benzemez) işaret eder ve böylece elbaltaları, nacaklar ve heavy-duty parçaların 2.Tabakada eksikliğinin, flüviyal bir çakıl içinde tekrar depolandığında bazaltın dağılmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın 3. Tabakadaki bazalt aletler asgari ölçüde taşınmıştır ve böylece varlığını sürdürebilmiştir. Bu yorumlama üzerine Nevasian basitçe, bir Orta Paleolitik endüstriden çok büyük bazalt parçalardan yapılmış hafif iş aletlerinden oluşan bir Acheuleen topluluktur.

3. Tabaka delillerinin yorumu problemlidir. Chirki, yongalama ürünlerinin azlığı nedeniyle muhtemelen bir atölye sit değildir. Corvinus'un işaret ettiği gibi 3. Tabakanın buluntu topluluğu içinde 237 iki yüzeyli, 268 nacak ve 213 yontuk çakıl alet fakat az sayıda artık (sadece 548 büyük ve 707 küçük yonga) vardır.

Thar Çölü: Thar Çölü'ndeki birkaç lokalitede Acheuleen ve diğer aletler bulunmuştur. Bunlardan özellikle 3 sit önemlidir. Bunlar Jayal, Singi Talav ve Sand Dune 16R siteleridir.

1. Jayal: Burada elbaltaları, tek ve iki yüzden kıyıcılar, kazıyıcılar ve dişlemeliler 40 cm. kalınlığındaki çakıllar içinden bulunmuştur. Onlar yüzeye yakın buldukları için onların karışmış olabileceği düşünülmektedir. Böylece çakıllar depolandığında insanların olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak sırt oluştuktan sonra onlar hammadde kaynağı olarak kullanılmıştır.

2. Singi Talav: Singi Talav taşocağında 95 adet iki yüzeyli alet toplanmıştır ve daha sonra 25 iki yüzeyli alet, yaklaşık 1.30 cm. derinliğe ulaşan iki açmadaki kazıdan bulunmuştur. Açmalardan küçük olanında (16 m²) sadece birkaç yuvarlanmış alet bulunmuştur. Daha büyük olanı (32 m²) balçıklı bir kil içinde Acheuleen malzemenin düşük yoğunluklu bir dağılımını içermektedir (3-4.seviyeler). 3a seviyesinde 68 ve alttaki 3b seviyesinde de 20 yontmataş alet bulunmuştur. Bunlar ince steril bir tabakayla 4.seviyeden ayrılmaktadır. Siten en zengin kısmı 164 alet ile 4. seviyedir. Sadece üst kısmı kazılan 5.seviye ise 23 alet içerir. Sit tarihlendirilmemiştir.

Aletlerin çoğu iri grenli kuarzit ve kuarstan yapılmıştır. Bunların bir kısmı Aravalli yakınında yüzeye çıkmış bloklardan, bir kısmı da yakınlardaki dere yataklarında bulunan ince grenli kuarzit ve kuars çakıllarından elde edilmiştir. 3a, 3b ve 4.seviyelerden elde edilen buluntu topluluğu 7 chopper, 3 çok yüzlü (polyhedron), 2 elbaltası, 2 çekirdek, 1 nacak, 1 disk biçimli, 1 küremsi (spheroid) ve 1 vurgaçtan oluşur (Bkz. Fig.4). Küçük parçalar genellikle kazıyıcılar (8) ve uçlar (4)dır. Geri kalanı düzeltisiz yongalar ve artıklar olarak sınıflandırılmıştır. Yumuşak vurgaç ve Levallois tekniğin kanıtı yoktur ve bu nedenle buluntu topluluğu **Erken Acheuleen** olarak isimlendirilmiştir. 4.seviyede bulunan 5 kuarzit kristalin bu sitte yaşayanlar tarafından yerleşim yerine getirilmiş olduğunun düşünülmesi ilginçtir.

3. Sand Dune 16R: Çok eksiksiz bir arkeolojik katlaşım Sand Dune 16R sitinden elde edilmiştir. Mezolitik malzeme I.Üniteden, Üst Paleolitik buluntu topluluğu II.Üniteden bulunmuştur. III. Ünite 206 parça aletten oluşan Orta Paleolitik buluntu topluluğunu vermiştir. Bu tabakaların derinliği 8.9 m. ile 13.1 m. arasındadır. Buluntu topluluğu içinde yongalar, dilgiler, çekirdekler, 3 elbaltası, 3 tek yüzden kıyıcı (chopper), 4 kenar kazıyıcı, 1 uç ve 1 vurgaç bulunmaktadır (Bkz. Fig.9.5). 17.20 ve 18.40 m. derinlikler arasında yongalar, dilgiler, çekirdekler, 1 kenar kazıyıcı ve 1 chopper'dan oluşan iki küçük buluntu topluluğu bulunur. Bunlar G.Ö. 390.000 yıl tarihi nedeniyle Alt Paleolitik olarak kabul edilmişlerdir. Eğer bu tarih göz ardı edilir ve III. Ünite'nin yaşı yaklaşık olarak 150.000-130.000 yılları arası kabul edilirse, küçük ana buluntu topluluğu muhtemelen Orta Paleolitikdir.

4. Bhimbetka F III-23: Hindistan'da Paleolitiğin eksiksiz bir katlaşımını, Orta Hindistan, Madhya Pradesh eyaletinde, Bhopal'in yaklaşık 45 km güneyinde yer alan Bhimbetka'daki

Mağara F III-23 verir¹. Mağara Vindhya dağ sırasında uzanır, bu dağın düşük rakımlı tepelerinde yer alan mağara deniz seviyesinden 650 m., çevresindeki ovoidan ise 100 m. yükseklikindedir ve güneye doğru Narmada Vadisine bakar. Bu tepelerde 1000'den fazla mağara ve kaya sığınağı vardır. Bu sığınakların 700'ünden fazlasında Mezolitik ve Orta Çağa ait kaya sanatı bulunmaktadır.

F III-23'ün tabanı 80 m²'dir, bunun 52 m²'si kazılmıştır. Plankareler her bir 5 cm.'de kazılmışlardır ve Paleolitik dolguların tamamı 2 mm.lik eleklerde elenmiştir. Dolgular 3.80 m. derinliğindedir ve yontmataş aletler, artıklar, tavandan düşmüş bloklar, kum ve silten oluşur. Maalesef, bu kalıntılar tarihlendirilmemiştir ve faunal kalıntılar iyi korunmamıştır. 8 ana seviye tespit edilmiştir: 1-3 Mezolitik; 4 Üst Paleolitik; 5 Orta Paleolitik ve 6-8 Acheuleen. Alt Paleolitik aletlerin hemen hemen hepsi yerel sarı kuarzitten yapılmıştır, bu hammadde mağara ve çevresindeki tepelerde oluşmuştur. Fakat elbaltaları ve nacaklar, yakındaki kaya damarlarından elde edilen mor kuarzitten yapılmıştır. Bu aletler sığınağa hazır olarak getirilmişlerdir.

Acheuleen seviyelerden toplam 18.721 alet ele geçirilmiştir. Bhimbetka Acheuleen endüstrisi iki yüzeylilerin (93, %0,5) düşük oranıyla, elbaltalarına göre nacakların yüksek oranıyla (215, %1,15) karakterizedir. İki yüzeylilerde ve özellikle nacaklarda işçilik hayli yüksek standarttır, Levallois yongalar ve ön kazıyıcılar gibi iki yüzeyli olmayan aletler oldukça büyük bir oran gösterir.

Tek ve iki yüzden kıyıcılar yoktur. Hindistanda diğer Üst Acheuleen sitlerde görülen bir özellik, nacakların elbaltalarından daha yaygın olduğudur; her iki tipte yongalar üzerine yapılmışlardır ve yumuşak vurgaçla işlenmişlerdir. Kullanılmış yongalarda bir artış, elbaltalarında gerçek olmayan bir kesilme ve nacaklardaki kesilme hariç, Acheuleen ve Orta Paleolitik arasındaki değişikliklerin çoğu istatistiksel olarak anlamlı değildir. Mishra, Orta ve Üst Paleolitik arasındaki değişimlerin de önemsiz olduğunu belirtmiştir. Mağara F III-23'ün alt seviyelerinden elde edilen Acheuleen buluntu topluluklarının geneli oldukça evrimleşmiş bir Acheuleen (örneğin Geç)dir.

Misra ayrıca Bhimbetka'da dilgilerin boyutlarında da değişimler olduğunu belgelemiştir. Tüm dilgilerin uzunluk, genişlik ve kalınlıkları Acheuleen'den Mezolitiğe doğru azalmıştır. Hatta kırık dilgilerde göz önünde bulundurulursa bu trend daha fazladır. Dilgilerin oranı Acheuleen'den Mezolitiğe doğru artar ancak boyutları azalır. Dilgi çekirdeklerinin Üst Paleolitik ve Mezolitik'te yokluğu ilginçtir. Dilgiler, bazıları mikrodilgi çekirdeklerine dönüştürülmüş olan sıradan yonga çekirdeklerinden yontulmuşlardır.

¹ Bhimbetka bölgesinde mağaralar konumlarına göre numaralandırılır: I-VII olarak gösterilen yedi alan vardır, bunların her biri A'dan F'ye kadar alt gruplara bölünürler. Daha sonra her bir alt alanda yer alan mağaralar ardışık olarak (1-24 gibi) numaralandırılırlar.

F III-23'ün Acheuleen buluntu topluluğu, yakındaki Mağara F III-24'den bulunanlarla karşılaştırılabilir. Burada, I. açmada çoğu kuarzitten yapılmış 469 Acheuleen alet bulunmuştur. Bunların %35.8'i tamamlanmış aletler, % 64.2'si de çekirdek ve yongalardır. Tamamlanmış aletler içinde elbaltaları, nacaklar ve kenar kazıyıcılar vardır. II. açma tamamı kuarzitten 1029 alet içerir, bunların az bir kısmı tamamlanmış aletler (elbaltaları ve nacaklar), büyük bir çoğunluğu da yongalardır. Sadece 4 çekirdek vardır. Bu farklıklara rağmen F III-24'ün buluntu topluluğu, F III-23'den bulunanlara kabaca benzerlik gösterir.

F III-24'ün ilginç bir özelliği, Acheuleen seviyelerin üzerinde ve yüzeyden 1,5 m. altta kısmen kazılmış iri bir kaya parçası üzerinde bitişik dolambaçlı oyuk çizgiler olmasıdır. Bednarik isimli araştırmacının bunların yapay olduğunu düşünmektedir. Berekhat Ram figürini ile birlikte bu tür ünik buluntular üzerinde yorum yapmak zordur.